

115632

Kjære Albert Wiesener,

Jeg håper at du etter mitt Oslobesøk har hatt et besøk av min venn Alex. Heiding og at han satt deg inn i hvad vi avtalte en Oslonatt for hjemreisen. D. V. S. å be deg ta de nødvendige skritt til om mulig å få et fortsatt salg av boken til Bratteli forbudt i den form den foreligger. Jeg håper også at du i mellemtiden har lest boken - i allefall den del det gjeller. Og selv om du synes at det er likegyldig hvad Bratteli skriver og mener, håper jeg du finner hans ord fra 1940 så meningsløse i 1882, at du er villig til å påta deg det rent juridiske arbeider med å forsøke å oppnå dette. Jeg har nå - etter 40 år - liten erinnering om detaljer fra sommeren 1940, men er temmelig overbevist om, at den Brattliske fremstilling er "løgn og forbannet dikt" og har anmodet chefen for Arbeiderbevegelsens Arkiv Arne Kokkvoll, som siden mange år har mine klippbøker - om å undersøke om disse i 1940 inneholder noe som underbygger de Bratteliske påstanner. Han har lovet meg det. To mann av mine nære menigsfeller fra den tid fever og har antagelig god husk - Kåre Rein, Stabekk, Terrassevei 17, telefon 535753 (alder vel 70) og Erling Olsen, Hareveien 10, Leilighet 906, Oslo 4, telefon 15 58 79 (alder vel 80) om du trenger å høre noen vitner om min 1940 holdning.

Jeg har skrevet deg et brev, som jeg håper at du kan anvende. Men - det er innlysende at det står deg fritt å behandle det aldeles som du vil - Jeg har - etter en samtale hjemme hos deg med Åge Spakmo - forsøkt å skrive et kort brev (Gud vet hvor meget og hvor mange ganger jeg har forkortet det) men ikke nådd ned til den korthet han ønsket for å anbringe det i en avis. Det sier deg at vi talte om å få plass for en slags protest i en avis, men jeg hadde ingent tro på at det skulle gå i Oslo - Bratteli er jo en ansett mann og ingen (kanskje undtatt "Folk og Land") har lyst til å åpne et angrep på ham . Nettopp av denne grunn - Brattelis gode rykte → har jeg formet mitt brev så lite grovt som mulig, bare med et par virkelige grovheter i karakteristikken på slutten. Jeg sender med tanke på nevnte Spakmo et par kopier av brevet - det er ikke min mening at det skal hemmeligholdes mer enn nødvendig. Som du ser har jeg gjort brevet for seg - og citatet av Bratteli som et bilag til brevet - brevet kan du altså behandle som du vil, citatet er korrekt og omfatter det jeg ønsker sløifet i boken.

Sist søndag, en halvtime etter hjemkomst, fikk jeg telefon fra Stockholm: mitt hus i Bromma var på formiddagen totalt nedbrennt, min datters sambored, Palmgren innebrennt, min datter på sykehus, intet i huset reddet. Lite hårde dager - *Hent via Hilsen 11.*

Meyer arbeidet utrettelig med sin skrivmaskin og sine intriger. Arbeiderbladet ble oversvømmet av artikler, hvorav bare enkelte unntagelser ble brukt. Til styret for Oslo Arbeiderparti, til centralstyret i partiet og delvis til sekretariatet sendte han det ene forslag etter det andre, forslag så kortsynte at han sjøl ofte trakk det ene tilbake til fordel for et nytt, endog før det var blitt tid til å se på det første.

Da Quislingryktene begyndte å gå høyt i august måned og hele det norske folket samlet seg mot et nazistyre, presset Håkon Meyer på Arbeiderbladet for å få inn et åpent brev til Quisling, der Meyer med appell til Quislings fedrelandssinn bønnfaldt ham om å gi avkall på den makt tyskerne ville gi ham.

De samme tendenser skapte også en 85-mannsgruppe i fagorganisasjonén, som ville samordne fagorganisasjonen med den tyske makt. Utpå høsten søkte disse krefter kontakt med Quisling og deres linje - på tvers av partiets og fagorganisasjonens politikk - var at det skulle skapes et styre ved et kompromiss mellem Quisling og arbeiderbevegelsen. Men disse krefter manglet ikke bare arbeiderbevegelsens støtte, de ble også avvist av Quisling. I en direkte konferance, der Quisling og Hagelin m. fl. møtte Håkon Meyer, Halvard Olsen, Sverre Krogh, Erling Olsen, Tangen (?) m.f.) hevdet Quisling at styrespørsmålet var et NS-spørsmål og de som ville være med og dröfte det måtte melde seg inn i NS. Derimot var de villige til med fagorganisasjonens folk å dröfte organisasjonens tilpassing til et NS-styre.

Meyer ble atskillig fornærmet over denne avvisning fra Quisling. Han ville nå gå til tyskerne. Men tyskerne ville ikke dröfte politikk med fagorganisasjonen. Meyer hadde allerede avskrevet hele partiet, men nå kunne det igjen brukes. Det skulle gå til tyskerne, påberope seg sin styrke i det norske folket og forlange av tyskerne at de stilte krav til NS om å treffe en ordning med arbeiderbevegelsen.

En må her huske at hele denne virksomheten fra Meyer, Halvard Olsen m. f. fant sted i en tid da hele vår politikk gikk ut på å få tyskerne til å forstå at det sto et samlet folk mot et Quislingstyre. Aksjonen mot Meyer og de andre var da også fullmodén den 25. september. Men da var det for sent.

.....

Håkon Meyer må settes på listen over de desiderte ferrådere mot landet og bevegelsen. Så lenge den væpnede kampen pågikk drev han et arbeid som bare kunne være til hjelp for fienden. Under juniforhandlingene falt han de norske forhandlerne i ryggen til fordel for tyskerne. Da hele folket samlet seg for å undgå Quisling, arbeidet Meyer energisk for å bygge bro til Quisling. Under navn av realisme og kjensgjerning er knyttet han sitt navn til alle de illusjoner som ble lansert fra kommunister og andre outsiders. Denne etter eget utsagn ridder av de store Prinsipper, havnet i den mest bunnløse opportuniste og princippløshet. Han som gjennom våre år av praktisk arbeid stadig påny ville minne oss om ideen, ga plutselig opp enhver idé. Med alle sine formelle evner står han igjen der, foraktet av dem som han ennå i sommer hadde mulighet for å gjøre til sine varme venner og sikkert like foraktet av dem hvis tjeneste han gjorde.

Januar 1982

Herr høyesterettsadvokat Albert Wiesner,

Akersgaten 20

O S L O

Trygve Bratteli har i vinter utgitt et manuskript, skrevet høsten 1940. Det beretter om forholdene 9 april - 25 september 1940. I den tid skjøtte Bratteli sin jobb i Arbeidernes Ungdomsfylking og fungerte samtidig som partisekretær. Krigen medførte at Arbeiderpartiets regjering og dets ledelse og "Arbeiderbladet"s stab hadde forlatt Oslo. Dette medførte visse oppløsnings- og nyordningsforhold og selvsagt visse uenigheter. Partiernes stortingsgrupper samlet seg etterhånden i Oslo og ble på sommeren et centrum for strid om forholdene. Etter den 10 juni kapitulasjon sendte dr. Delbrügge i Rikskommissariatet den 13/6 stortingets presidentskap rikskommissar Terbovens forslag til nyordning i landet. Det forutsatte, at regjeringen Nygaardsvolds fullmakt ble trukket tilbake og at kongen ga avkall på sine rettigheter for seg og sin slekt. Godtok Stortinget dette skulle et Norsk Riksråd velges til å styre landet. Avslo Stortinget skulle en tysk regjering, ev. en Quisling-regjering oppnevnes.

Som yngstemann blant partiernes representanter kom Bratteli til å delta i de såkaldte Riksrådsforhandlinger (Undersøkelseskommissjonen av 1945. Bilag III) Rikskommissariatet krevet et øyeblikkelig svar 15 juni og boken refererer et møte i Oslo Arbeiderpartis representantskap og bitter motstann. Denne öket også, da en gruppe - i den jeg selv - krevet, at partiet skulle akseptere forslaget.

Arbeiderpartiets regjering var 9 april tvunget inni krigen og gjennom Quislings statskupp og Tysklands holdning ble regjeringen avskåret fra enhver situasjonsforhandling. Vår og sommer 1940 satte den tysk-russiske alliances aksjoner sitt preg på nord- og vest-Europa. Etter å ha knust Polens motstann fulgte den russiske aksjon mot Randstatene som fratokk Estland, Lettland og Lithauen deres selvstendighet og etterpå fulgte umiddelbart Vinterkrigen i Finnland, som ble tvunget til kapitulasjon. 9 april trakk Danmark konsekvensen av sin avrustningspolitikk og böyet seg for de tyske krav uten krig. Norge kjempet i to måneder til 10/6. I mellemtiden hadde Hol-land kapitulert den 15/5 og Belgien den 28/5 og Frankrike var så tvunget til å følge den 22/6. Tyskland kunne av Sverige kreve fri bane for militærtåg og fly, Ikke undre over at forbittrelse og

Stiftelsen norsk Okkupasjonshistorie, 2014
bitterhet grep menneskene og at de kunne se med fienskap på landsmenn som søkte fredsmuligheter og motsatte seg provokatoriske skritt

24 august hadde Bratteli fått "Arbeiderbladet" og flere partiblader til å ta inn et manifest fra Ungdomsfylkingen og sier om dette: "Arbeiderbladet for denne minneverdige mandag sto helt i fylkingens tegn og tone. Og tyskerne lot ikke vendte på sig. Allerede tirsdag ble bladet stanset på ubestemt tid." Bladets redaktører Bj. Jullum og alfr. Nilsen ble hentet, Nilsen ble sittende i mange uker. Snart etter ble Gunnar Sand fra fylkingen arrestert som den ansvarlige. Bratteli gjengir også brev han 17 september skrev til partiets Stortinggruppe og Centralstyre for å styrke motstannsviljen i de avsluttende forhandlinger med tyskerne. Men nu var vår naive tro på en norsk løsning borte. I september gjorde tyskerne forhandlingene umulige og de ble brutt fra norsk side. En enighet var ikke lenger målet. Quisling, nærmest deportert til Berlin av Terboven, var nådd til løsning med der Führer selv. Terbovens forslag skulle droppes, veien åpnes for en NS-regjering som senere skulle overtas av Quisling

Bratteli skriver ganske riktig at han aldri var "på talefot" med meg. Jeg tror ikke vi noen gang vekslet ord. Utvilsomt var han en krigens og motstannens mann. Utvilsomt var jeg en fredsmulighetenes mann, sikker på at motstannsvilje mot nazismens terrorerredømme førte til ulykke. Det er forståelig at denne oppfattning i første okkupasjons halvår forbitret ham og tilgivelig om han dengang brukte sterke ord. Og boken er ingen okkupasjonshistorie men et bittert blikk på disse første måneder. I 1952 utga jeg selv en åpenhjertig bok om okkupasjonstiden, - "Et annet syn" (Dreyers forlag). En parole i Arbeiderpartiet forbød partiets aviser å omtale den, en blokade som selvsagt stoppet dens utbredelse. Etter hvad Bratteli skriver (1940) må han ha vært ganske desorientert om mine hensikter og handlinger. Etter et kritisk avsnitt om sine bortgangne medforhandlere fra partiet, feller han (side 190/199) en dom over mig, som han tiltror alle onde egenskaper.

Hvad han her skriver gir et bilde av en mentalt fullstendig forvirret person. Det er - antagelig på grunn av uvidenhet - kjærrings-sladder av rent utilforlatelig art, om man ikke skal bruke det gamle uttrykk "lögn og forbannet dikt". For å spare mig selv for et slikt ettermele, men også for å spare forfatteren for unödig offentliggjörelse av hvad hans fanatisme hösten 1940 bragte ham til å skrive anmoder jeg om, at det blir tatt skritt til at denne del av boken må bli forbudt ved forlagets fortsatte salg.

Hakon Meyer

Jeg blir bedt om å svare på et angrep som ble rettet mot meg i vinter. Uegjente. Det er så nyttesløst.

Det heter i en av mine nære venners dom: " Det er grunn til å anta at tiltalte, når han har handlet som han gjorde, ikke først og fremst har hat til hensikt å bistå tyskerne, men at hans egentlige motiv har vært å søke å bevare fagorganisasjonen for arbeiderne, redde deres pengemidler og medvirke til at den kunne fortsette sin virksomhet under norsk ledelse.

Noe anderledes har lagmann Erik Solem formulert virksomheten i sin dom:

" Det er fra forsvareren gjort gjellende at tiltalte ikke ~~xxx~~ er noen forbryter og at retten må ta hensyn til dette. Det blir stundom gjort gjellende at landssvikerne ikke er forbrytere, men det er etter rettens oppfatning helt uriktig. Landsforrederne er ganske visst ikke av fredstidens vanlige og forholdsvis uskadelige forbrytere som tjuer og underslagere. De er langt skadeligere. Typer av det slag som tiltalte som mener å ha ubetinget rett til å trumfe sine egne meninger igjennom med ethvert middel på tross av hvad det lovlige styre og overveiende flertall mener, de er meget farlige i krigstid, og særlig når de er så pågående som tiltalte har vært. "

Og uten å gi uttrykk for hvad tiltaltes skadelige virksomhet har bestått i, føyer retten til:

"

Det er på det rene, at tiltalte i stillinger i organisasjonene ikke har drevet noen propagande og ikke har forfulgt dem som var av annen oppfatning. Det er også godt gjort, at tiltalte i det første tid etter krigsutbruddet hjalp tyske flyktninger ut av landet. Han har og nyttet sin forbindelse med det tyske sikkerhetspoliti til å få ut fengslede landsmenn. ^{Had} retten imidlertid har lagt særlig vekt på, er at han under jødeforfølgelsen har ytt hjelp til jøder over gensen. Hans arbeide her har vært forbundet med atskillig risiko. Tiltross for dette finner retten at tiltaltes virksomhet har vært så skadelig, at straffen for ham må settes atskillig høyere enn for de to andre tiltalte.

Og med denne begrunnelse setter retten dommen til 10 år.

Hvad vi i min krets ble dømt for var, at vi under krigen var like faste antimilitarister og krigsmotstandere som i de mange år før krigen. Og når vi ikke ville gi faen en lillefinger under krig, anså vi at noen fredsnytte skulle vi utrette. Deri lå ingen tyskvenlig nazistisk samarbeidsvilje. Men vi søkte planmessig å gå inn for, at fagorganisasjonen fikk bestå og innen okkupasjonstillstand

Vår antikrigsholdning medførte 1941 våre oppdrag i fagorganisasjonen. Den krevet av oss vår beskyttelse av våre motstandere, den krevet også undvikelse av det retthavere og den pågåenhet som min dom beskriver. Våre motstanderes parole ble fra den tid fagorganisasjonens oppløsning, vi måtte regne med deres fiendlighet.

Vårt forsök var en fredsinnsats under krig. For den som ville krig var den et forrederi. Derved var eg er intet å gjøre.

C'était la guerre.

Håkon Meyer